

De Raaf in de Maashorst 2017

Verslag van het broedseizoen 2017

Raven

werkgroep

onderdeel van Vogelwacht Uden e.o.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Introductie	4
Ravenwerkgroep Vogelwacht Uden <i>e.o.</i>	5
Verstoring.....	5
Geschiedenis van de Raven in de Maashorst	5
Logboek van activiteiten van de Raven en de Ravenwerkgroep.....	5
Biometrische gegevens van de geringde Raven	8
Contactgegevens Ravenwerkgroep Nederland.....	8
Terugmeldingen kleurringen	10
Aanbevelingen	11

Jonge Raaf tijdens het ringen

Samenvatting

In het broedseizoen 2017 is het Ravenpaar, dat al een paar jaar in de Maashorst broedt, gemonitord door de Ravenwerkgroep van Vogelwacht Uden e.o.. Hiermee wilden we de broedbiologie beter in beeld brengen en door middel van het aanbrengen van kleurringen bij de jonge Raven de verspreiding van Raven binnen de Maashorst en, later, daarbuiten in kaart brengen.

Hulp werd ingeschakeld van de Ravenwerkgroep Nederland voor het kleurringen van de jongen.

In de tweede helft van januari waren de Raven heel luidruchtig en dat was ook de tijd voor een zoektocht naar een tweede paar of een mogelijke nestplaats van dat tweede paar te plannen. Dit omdat er vaak, tenminste, drie volwassen Raven werden gezien. Aan deze zoektocht doen verschillende leden van de Vogelwacht mee maar helaas werd er niks gevonden. Daarop werd besloten ons dit seizoen alleen op het bekende broedpaar te richten.

Begin februari werden de Raven weer stiller rond het nest, een teken dat er eieren zouden kunnen zijn... Later in de maand wordt gezien dat er een Raaf op wacht zit en het nestbos nauwlettend in de gaten houdt. Ondertussen blijven waarnemingen van een tweede exemplaar uit de richting van Zeeland binnenstromen.

Begin maart worden poepjes onder de boom gezien een teken dat er jongen zijn en wordt een filmopname van het nest mbv een lange stok vanaf de grond gepland... Bij die filmopnames worden zeker vier dikke jongen gezien en worden de ringers benaderd voor het kleurringen van de jongen. Eind maart worden de vijf jongen geringd met rechts een oranje kleurring beginnend met een letter E en dan twee cijfers en links een aluminium standaard vogeltrekstationsring. Het grootste jong blijkt al 1092 gram zwaar te zijn! Een van de ouders ging even in de naastgelegen boom zitten en de klimmer kon zien dat deze ongeringd was.

De leeftijd bij het ringen, op basis van de vleugellengte van het oudste jong, geeft aan dat deze 28 dagen oud was. De eerste eileg moet dan op donderdag 2 februari 2017 geweest zijn, twee dagen eerder dan in 2016 (ook op een donderdag...). Weer zijn onze Raven verreweg de vroegste van Nederland; zeker twee tot drie weken vroeger dan de andere bekende paren waarvan de jongen geringd worden!

Half april zijn alle jongen uitgevlogen en worden ze voor de rest van de lente en zomer met ouders door de hele Maashorst gezien. Vaak zelfs boven het wisentengebied wat hele mooie plaatjes oplevert. Het oude nest is wel vakkundig door de jongen uit de nestboom gewerkt dus we zijn benieuwd waar er volgend jaar gebroed gaat worden.

In Noord Brabant zijn dit jaar nog twee succesvolle ravenlegsels gemeld: één bij de Oisterwijkse Vennen, hetzelfde paar dat daar vorig jaar begon en een nieuw paar in de Loonse en Drunense duinen.

Naar aanleiding van het onderzoek van dit jaar willen we de volgende aanbevelingen doen

1. Doorgaan met monitoren van het nest, de jongen voorzien van kleurringen en terugmeldingen verwerken.
2. In de baltsperiode een aantal potentiële plaatsen van een mogelijk tweede ravenpaar in de gaten houden in de richting van Zeeland.
3. Kadavers van aangereden grootwild neerleggen en met cameravallen monitoren.

Introductie

In 2017 heeft, voor het zesde achtereenvolgende jaar, de Raaf succesvol gebroed in de Maashorst. Deze broedgevallen zijn gelukkig niet meer uniek in Noord-Brabant en het succesvol broeden van deze vogelsoort, die aan de top van de voedselketen staat, geeft bij uitstek de kracht en potentie van het natuurgebied aan.

Door de Roofvogelwerkgroep van Vogelwacht Uden e.o. is alleen in 2012 en 2013 iets van onderzoek gedaan naar legselgrootte en overleving in de jongenfase. Daarna werd in overleg met SBB besloten dit werk te staken totdat duidelijk zou zijn dat de gebruikte methoden niet verstorend zouden werken. Vorig jaar is dat beleid losgelaten en is er meer onderzoek gedaan, het nest werd nauwlettender in de gaten gehouden en voor het eerst werden de vijf jongen gekleurringd om verspreiding van de jongen in beeld te brengen.

Dit jaar is het nest weer goed gemonitord en de jongen geringd en is er zelfs naar een tweede nest gezocht omdat er veel waarnemingen waren van andere Raven, dan het bekende broedpaar, uit de richting van Zeeland. Helaas hebben we nog geen goed begin kunnen maken met het effect van de Raven op de macrofauna van de Maashorst.

In dit verslag worden de details en werkzaamheden van de Ravenwerkgroep van Vogelwacht Uden e.o. samengevat. Ook worden aanbevelingen gegeven voor de komende jaren.

Leo Ballering, November 2017

Pascal, de klimmer in actie

Ravenwerkgroep Vogelwacht Uden e.o.

Begin 2016 is de Ravenwerkgroep opgestart vanuit Vogelwacht Uden e.o. De werkgroep bestond in 2017 uit de volgende leden:

- Wim Gremmen en Otto Kwak: wekelijks monitoren van het nest en de ouders
- Jan van de Tillaart en Willy van Lanen: “spiegelen” van het nest
- Peter van de Braak: communicatie en updates naar bestuur Vogelwacht Uden
- Jos van der Wijst: communicatie naar natuurwerkgroepen van de Maashorst en beheerder budget vanuit de Stichting Natuurorganisaties De Maashorst
- Marc Poulussen, vertegenwoordiger van grondbezitter SBB
- Mignon van den Wittenboer en Leo Ballering: coördinatie en verslaglegging, contact met ringers

Verstoring

Nota Bene: Om verstoring zoveel mogelijk te voorkomen is er besloten om het nest gedurende de baltsfase en eifase vanaf de grond te monitoren, alleen één keer in de vroege jongenfase te “spiegelen” en de nestboom alleen te beklimmen bij het ringen!

Geschiedenis van de Raven in de Maashorst

Jaar	Aantal jongen	Opmerkingen
2010		In de herfst is voor het eerst een Raaf waargenomen vanaf de A50 aan de kant van de Kanonsberg
2011		In het voorjaar is een paartje in de Maashorst waargenomen, geen balts, ook in de herfst is minimaal 1 exemplaar waargenomen
2012	3	Eerste ravenbroedgeval in Noord Brabant in 92 jaar!
2013	4	
2014	5	5 eieren gespiegeld
2015	3	
2016	5	Alle jongen gekleurringd (C62-C66) en uitgevlogen
2017	5	Alle jongen gekleurringd (E26-E30) en uitgevlogen

Logboek van activiteiten van de Raven en de Ravenwerkgroep

Datum	Activiteit / Waarneming
16jan17	Waarneming van Raaf bij ecodeur bij N324
24jan17	Raven actief roepend rond nestbos maar door mist kon Theo Vos weinig zien
27jan17	3 Raven waargenomen op Kanonsberg
28jan17	Zoektocht naar tweede nest in de Maashorst door 23 leden van de Vogelwacht Uden e.o., Marc Poulussen heeft kaarten uitgedraaid met daarop percelen met Douglas en fijnspar, karakteristieke nestbomen van de Raaf; geen Tweede ravennest of Raven gevonden in Herperduin (groep olv Wim), Slabroek en Beekdal (Groep olv Peter), mob complex Zeeland (groep olv Jos), of Zevenhuis / Nabbegat (groep olv Leo) Wel erg luidruchtige ouders bij nestbos (we zoeken dus wel op het juiste moment) maar

Datum	Activiteit / Waarneming
	die zijn dus wrs nog niet aan het broeden.
29jan17	Omdat er geen aanwijzingen gevonden zijn voor een tweede paar wordt besloten dit jaar alleen het bekende nest in de gaten te houden, de jongen te ringen en weer op uitsluitende waarnemingen te wachten. Waarnemingen van Raven in de Maashorst bij Waarneming.nl weer op embargo gezet
30jan17	Marjo van Kreij toegevoegd aan Raven werkgroep WhatsApp groep
03feb17	Otto meldt dat toen hij bij het nestbos kwam de Raven net aan kwamen vliegen met nauwelijks hoorbaar enkele roepjes terwijl ze recht boven zijn hoofd vlogen, hij is in deze fase niet naar het nest gaan kijken
13feb17	Willy vraagt of het dit jaar wel toegestaan is om de eieren te spiegelen en de groep lijkt er voor te zijn. Maar later, op de roofvogeldag in Meppel, wordt door de ringer Hans de Vos Burchard sterk afgeraden om in de eifase te speigelen ivm grote kans op verstoring. Daarop wordt besloten het spiegelen uit te stellen tot na de eifase ook omdat het vaststellen van de legselgrootte geen primair doel van ons onderzoek is.... Via Twitter wordt een eerste Ravenei in Engeland gemeld. Zit op kliffen en is van bovenaf te zien
16feb17	Vierde ravenei in Engeland...
18feb17	Een van de Raven zit op wacht en reageert op Theo Vos bij de houten poort bij het Loo
19feb17	Uit een algemene mail van de Ravenwerkgroep Nederland blijkt dat ons paar weer als eerste lijkt te broeden (schatting is dat hij al 10 dagen zit te broeden)
10Mar17	Arend Vermaat meldt dat hij drie Raven waarnam... eerst een duo dat richting nest vloog en vijf minuten later twee precies de andere kant op en met veel kabaal, het leek wel alsof er een verjaagd werd, de derde vloog weer richting nest. Spannende ontwikkeling want concurrentie in deze fase is misschien niet zo handig, maar toch weer een aanwijzing voor een andere exemplaar/koppel. Besloten wordt om op zondag 12 maart te gaan kijken bij het nest
11mar17	Marc meldt dat we op zoek kunnen naar een tweede nest van de Raaf na zijn waarneming dat een Raaf twee kraaien verjoeg bij Klaas van der Laan / Brobbelbies en vervolgen weer terugkeerde in ZO richting (tussen Uden en Zeeland, begrazingsgebied)
12mar17	Gerard van Aalst meldt dat er regelmatig een adulte Raaf in het wisentengebied vliegt die altijd alleen en altijd weer richting Zeeland terug, hij voert nu alle Raven waarnemingen in en weet dat wij zoeken naar een tweede paar/nest. Willy en Jan zijn bij de nestboom geweest en vinden kleine poepjes onder de boom: aanwijzingen dat er jongen op het nest zijn. Ook de twee adulten aanwezig die op 300 meter van het nest twee kraaien verjoegen; van de week wordt er "gespiegeld" met een camera Jos meldt dat boven het wijstbos in Zeeland een Raaf twee kraaien "wegbrengt" . advies om volgend jaar in de Reekse bossen en Trentsche bossen te gaan zoeken...
13mar17	Via Handhaving wordt gemeld dat er twee "twintigers" naar het ravennest staan te turen, onbekenden voor de Ravenwerkgroep
17mar17	Via de Inventarisatie werkgroeps app het volgende bericht van Theo Vos: rond de middag op Kanonsberg bezig geweest en even na 12 uur ging een van de Raven op voedselvlucht, met een paar kreten richting het Loo en een klein kwartier later hoorde ik hem achter mij weer terug keren en direct naar het nest. Een kleine tien minuten later was er weer een Raaf in de lucht, kwam eerst een paar keer over mij heen zweven om vervolgens richting Bus te vertrekken. Ik heb niet gehoord of hij terug is gekomen...
19mar17	Dikke jongen zijn op het nest gefilmd door Jan en Willy, mogelijk vier of meer. Later bijgesteld naar vijf en twee adulten. Besloten wordt om de ringers zo snel mogelijk te

Datum	Activiteit / Waarneming
	<p>informereren en een ringdag te plannen. Het is een heel duidelijk filmpje en de leeftijd wordt al op twee weken geschat. William meldt de jongen op de algemene Vogelwacht appgroep maar Mignon weet snel in te grijpen en vraagt om alles onder de radar te houden. Discussie over het uitnodigen van externe (bijv boswachters van Oisterwijkse vennen, die er over na zit te denken om ook te gaan ringen) maar besloten wordt om de ringgroep zo klein mogelijk te houden. Werkgroep leden die vorig jaar er niet bij waren krijgen voorrang.</p>
20mar17	Contact gehad met ringers wordt de volgend week of de week erna
23mar17	<p>De geplande ruiter en menroute lijkt direct naast het nestbos te liggen, er wordt gevraagd of die nog verplaatst kan worden ivm mogelijke verstoring. Maar de Raven lijken alleen te reageren / verstoord te worden als er iets ongewoons gebeurt op het fietspad of zandpad.. als er iemand stopt of zo. Als er niks raars gebeurt reageren ze niet. Ze hebben ook niet voor niks het nestbos daar gekozen...</p> <p>Melding van een Raaf op Herperduin hoog in de sparren nabij het Ganzenven door iemand van vogelwerkgroep Oss</p>
24mar17	<p>Melding van een derde ravenpaar op het nest in de Loonse en Drunense duinen Discussie over verstoringgevoeligheid van de raaf: Mignon vindt de Raaf in de verstoringgevoeligheidsklasse 4 in "verkenningen van het effect van recreatie op Broedvogels, Henkes 2003" maar daar staat geen minimale afstand bij. Raaf staat niet in de Natura 2000 lijst waar je de invloed verstoringfactoren op specifieke soorten kunt nalezen. In Rapport verstoringgevoeligheid van vogels , Krijgsveld 2008 pag 44 staat als verstoringafstanden voor de Raaf: broedend: vluchtafstand 25 meter, en alert op 50 meter: geen harde uitspraken dus maar als de route makkelijk verplaatst zou kunnen worden is dat de beste oplossing</p>
25mar17	Ringers komen morgen om 11:30, het is dan wel druk...besloten wordt om het klein te houden, afsluiten of bordjes erbij zetten trekt alleen maar meer aandacht! Afspraak verzet naar 15:00 uur
26mar17	<p>De vijf jongen worden geringd, de grootste is 1092 gram .. een van de ouders ging even in de naastgelegen boom zitten en de klimmer kon zien dat deze ongeringd was Weer zijn onze Raven verreweg de vroegste van NL, zeker 2 tot 3 weken vroeger dan de rest van NL</p> <p>tijdens het ringen kwam er nog een onbekende langs die alles wist over de Raven en ringsessie etc... we kunnen het nieuws blijkbaar niet binnen de Ravenwerkgroep houden. Gevraagd wordt nogmaals om voorzichtig te zijn met delen van informatie Aanwezig: Has (Ringer) Pascal (klimmer) Yvonne Radstake (assistent Ringer) Peter, Wim, Leo en Lotte (dochter Leo) Leo heeft de ringers hun reiskosten en tegemoetkoming voor de kosten van de kleurringen en alu ringen betaald Het ruiter- en menpad wordt verlegd</p>
29mar17	Bericht van de ringers: leeftijd bij ringen obv vleugellengte eerste jong 28 dagen, eerste eileg dan op 02feb17, twee dagen eerder dan in 2016, kleinste jong was 21 dagen, als die op dag 40 uitvliegt zal dat rond 14 april zijn. Tot dan en tot na bevestiging van uitvliegen wordt er niks naar buiten gebracht.
9apr17	Wim meldt: ravennest is leeg, wel alarm in het nestbos maar geen jongen te zien
10apr17	Otto meldt: 3 jongen op het nest kunnen zien, twee ouders roepend boven het nest
14apr17	<p>Ravenringer meldt dat het dit weekend een zeer druk weekend is met drie te ringen nesten, en nu ook vier nesten in Friesland (was maar 1 tot nu toe) Otto stuurt foto rond van Jonge raaf in de takken</p>

Datum	Activiteit / Waarneming
15apr17	Otto meldt: twee jongen op de nestrand, van de rest niets te zien.. beide ouders in de boomtoppen die actief een Buizerd weggagen
16apr17	Jos meldt: 3 Raven hoog in de lucht boven het wisentengebied
18apr17	Ravenringers melden dat ze gefilmd zijn voor Vara's Vroege vogels. Komt wrs 9 mei op tv Uitslag van de ringactie op de andere nesten: Gooi: 3 jongen, eerste eileg: 17feb17 Spanderswoud: 3 jongen, 28feb17 Beerschoten: weer 5 jongen, 17feb17
23apr17	Uitslag van de ringactie op de andere nesten: Wekeromseveld: 4 jongen , 27feb17 Heidestein: 4 jongen , 3 mar17
01mei17	Wim meldt dat het hele ravennest uit de boom verdwenen is, we zijn benieuwd wat ze volgend jaar gaan doen, wel raar omdat het niet gestormd heeft maar Wim geeft aan dat de jongen vorige week het nest uit de bomen hebben gewerkt 5 jongen waargenomen
10mei17	Marc meldt: 7 Raven maar te ver weg om de kleurringen af te lezen
20mei17	Rond 1500 uur vijf jongen Raven gezien door Wim en hij kon twee ringen aflezen E27 en E30, ze zitten regelmatig in het noordelijke bosje (tuintjes) met het Haviksnest, ringen waren goed af te lezen vanaf 100 meter met telescoop
01jun17	Jos meldt: 3 jongen Raven in beekdal tijdens project oplevering
26jun17	Wim meldt 2 Raven (E26 en E29) foeragerend op de maisvoerkuil hoek Palmstraat / rijksweg bij het Mun, later op de dag zijn alle vijf de jongen daar gezien met de twee ouders erbij
03jul17	Hele gezin weer op dezelfde voerkuil aanwezig, maar ook foerageren rond de boerderij en op de omliggende weilanden, ze lijken gewend aan de boer
04jul17	Marc stuurt een filmpje met 5 Raven omgeving palmven
25jul17	2 jongen Raven in de hoogspanningsmast nabij zevenbergseweg
24sep17	Roepende Raaf omgeving nest
24nov17	Raven fanatiek roepend boven wisenten wengebied

Biometrische gegevens van de geringde Raven

Kleurring nummer	Ringnummer	Vleugel (mm)	Gewicht (g)
E26	7105632	281	1092
E27	7105633	186	896
E28	7105634	151	754
E29	7105635	218	1006
E30	7105636	215	948

Contactgegevens Ravenwerkgoep Nederland

Hans de Vos Burchart, coördinator: hdevb@euronet.nl

Pacal Gijsen, ringer: pascalgijsen@hotmail.com

Harry de Rooij, klimmer, harryderooij@planet.nl

Aanleggen van de ringen

Terugmeldingen kleurringen

Uit waarnemingen binnen de Maashorst en een aantal waarnemingen van op dezelfde wijze geringde Raven blijkt dat deze ringen wel degelijk goed zijn af te lezen en zelfs in de vlucht; wij hopen dat er snel meer waarnemingen binnenkomen!

Zolang de jonge Raven in de Maashorst zijn worden er verschillende terugmeldingen ontvangen. In 2017 zijn er 7 waarnemingen uit Nederland, maar met name uit Utrecht en Gelderland van gekleurringde Raven binnengekomen maar, tot op heden, zijn er nog geen terugmeldingen van de gekleurringde jonge Raven ontvangen van buiten de Maashorst.

Voorbeeld van een kleurring (E26)

Aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek van dit jaar willen we de volgende aanbevelingen doen

1. Doorgaan met monitoren van het nest, de jongen voorzien van kleurringen en terugmeldingen verwerken
 - Hiermee willen we een langjarige reeks waarnemingen van deze bijzondere broedvogels opbouwen en meer te weten komen over de dispersie van deze vogels vanuit de Maashorst naar andere plaatsen.
 - We hebben gezien dat het aantal terugmeldingen van gekleurringde Raven vooralsnog laag is maar wel goed mogelijk, het vergt dan ook langere adem om mogelijke terugmeldingen te administreren.
2. In de baltsperiode een aantal potentiële plaatsen van een mogelijk tweede Ravenpaar in de gaten houden: Herperduin, Holenberg/Schajk en ten oosten van telpost Brobbelbies Zuid.
 - Uit verschillende waarnemingen is op te maken dat er waarschijnlijk meer dan één paar Raven in de Maashorst leeft. Mogelijk is of zijn deze gerelateerd aan het bekende broedpaar want in ieder geval één exemplaar werd in de buurt van het nest getolereerd.
3. Kadavers van aangereden grootwild neerleggen en met cameravallen monitoren
 - Cameravallen zijn ideaal om de gedragingen en voedselkeuze van de Raaf en andere aaseters (vogels, zoogdieren en insecten) te bestuderen, ook zouden we hiermee kunnen bewijzen dat, en welke, gekleurringde exemplaren in het gebied aanwezig zijn.

